

Hatidže Burnić

## GERMANIZMI U ŠTAMPI BOSANSKE KRAJINE

**Sažetak**

*U radu se prikazuju rezultati istraživanja germanizama u jeziku najčitanijih novina na bosanskom govornom prostoru Bosanske krajine. To su dnevne novine „Dnevni avaz“ i sedmične lokalne novine „Krajina“, „Moja Sana“ i „Reprezent“ (objavljene u razdoblju između 2008. i 2020. godine). Istraživanje je provedeno na 8420 ekscerpiranih germanizama. Glavni cilj rada je identificiranje germanizama te prikazivanje njihove zastupljenosti u regionalnim i nadregionalnim novinama i njihova distribucija. Prvo su ekscerpirani germanizmi iz nadregionalnih novina „Dnevni avaz“, koje su najčitanije u bosanskim gradovima. Zatim su uzete u obzir lokalne novine Bihaća, Sanskog Mosta i Velike Kladuše. Za svake pojedine novine sastavljen je zaseban korpus koji je potom kompariran s ciljem prikazivanja sličnosti i specifičnosti germanizama u različitim krajevima Bosanske krajine. Rezultat je određeni broj germanizama specifičan za govorno područje Bosanske krajine.*

**Ključne riječi:** *germanizmi, frekventnost, štampa u Bosanskoj krajini*

**Uvod**

Pored velikog broja orijentalnih, latinskih, grčkih i drugih stranih riječi i izraza, značajno mjesto u bosanskom jeziku zauzimaju posuđenice iz njemačkog jezika. One se u lingvističkoj literaturi nazivaju „germanizmi“. Pojam germanizam se različito definira pa je bitno napomenuti da je u ovom radu uzeta definicija Ibrahim Čedića (2007) gdje pod natuknicom *germanizam* piše da je to prepoznatljiva pojedinost iz njemačkog jezika usvojena u drugom jeziku.

Utjecaj njemačkog jezika na bosanski može se analizirati s različitih aspekata. U ovom radu ćemo germanizme posmatrati sa stajališta interferencije.

<sup>1</sup> Riječ koja se posuđuje postaje model koji u jeziku primatelja dobiva svoju repliku. Replika se mora prilagoditi jezičkom sistemu u koji ulazi. Ona se prilagođava na svim jezičkim razinama: fonološkoj, ortografskoj, morfološkoj, sintaktičkoj, semantičkoj, leksičkoj, stilističkoj itd. te postaje sastavni dio tog jezičkog sistema.

Strani i domaći lingvisti koji su se bavili konkretno pitanjem njemačkih posuđenica u b,h,s jeziku utvrdili su između 2000 do 3000 njemačkih posuđenica u b,h,s jeziku. O posuđenicama je, općenito, dosta pisano i još im se uvijek pridaje velika pažnja. Također su i brojni radovi koji tematiziraju adaptacijske procese posuđenica, te njihovu prisutnost i frekventnost u bosanskom jeziku<sup>2</sup>. Bez obzira na tu činjenicu dosad nam nije poznat nijedan rad koji se bavi

<sup>1</sup> Filipović u svojoj knjizi *Teorija jezika u kontaktu* interferenciju definira ovako: „Kada je element X prešao iz jezika davaoca u jezik primaoca ili je jezik primalac posudio element X od jezika davaoca, kažemo da je nastupila interferencija između jezika primaoca i jezika davaoca.“ (Filipović, Rudolf *Teorija jezika u kontaktu*, 1986, str. 38)

<sup>2</sup> Bosanski germanist Nenad Memić uspješno je istražio govor Sarajeva i uporedio korpus (700 germanizama) svoje knjige *Entlehnungen aus dem österreichischen Deutsch in der Stadtsprache von Sarajevo*, s korpusima djela *Deutsches Lehngut in der kajkavisch-kroatischen Mundart von Durđevac in Kroatien* Velimira Piškorca, *Deutsche Lehnwörter in der Stadtsprache von Zagreb* Zrinjke Glovacki-Bernardi i *Germanizmi u govornom jeziku Vojvodana* Pavice Mrazović i dolazi do zaključka da se u sva četiri rječnika mogu pronaći iste posuđenice. Komparirajući, pronašao je da se 60% posuđenica njegovog korpusa slaže s korpusima koje je analizirao, ali često u nešto izmijenjenom morfološkom i fonološkom obliku.

istraživanjem germanizama u medijima Bosanske krajine, što je tema ovog rada. Istraživanje je ograničeno na jezik štampe izdate na bosanskom govornom prostoru Bosanske krajine.

Pojam *Bosanska krajina* može imati različita tumačenja u pogledu obuhvatnosti teritorije. Istraživanja problematike tog pojma u domaćim naučnim okvirima pokazuju da danas još uvijek nemamo općeprihvaćenu i sveobuhvatnu definiciju pojma Bosanska krajina, odnosno okvire njene prostorne i pojmovne percepcije.

Među najnovijim istraživanjima te problematike ubraja se studija Smajić Ramize *Bosanska krajina* (2009), prema kojoj pojam Bosanska krajina, u širem smislu, podrazumijeva predio između rijeka Vrbasa i Une. U užem smislu, Bosanska krajina je prostor oko srednjeg toka rijeke Une s gradovima: Bihać, Cazin i Krupa.<sup>3</sup> Prema Lopašiću, Krajina se prostire na obje obale srednje Une između Hrvatske i kotara Ključkoga i Petrovačkoga (Lopašić: 1890). Neki autori pod pojmom Bosanska krajina podrazumijevaju prostor koji zauzima 27 općina od kojih su Bihać, Bosanska Krupa, Cazin, Velika Kladuša, Sanski Most i druge.<sup>4</sup> Bosansko govorno područje Bosanske krajine obuhvata na jugu i zapadu oblast donjeg i srednjeg dijela toka rijeke Une, dok mu na istoku granicu čini vodotok rijeke Sane.<sup>5</sup>

Što se tiče lingvističkog aspekta, nema opsežnijih istraživanja germanizama konkretno na ovim prostorima te nema podataka o zastupljenosti germanizama na prostorima Bosanske krajine. Prema tome, ovaj rad će pokazati sadašnju zastupljenost germanizama u štampi Bosanske krajine. Želeći da se obuhvati što veće bosansko govorno područje zapadnog dijela Bosne i Hercegovine, odabrane su novine iz tri grada, a to su: Bihać, Velika Kladuša i Sanski Most. Geografski posmatrano, grad Bihać predstavlja centar područja našeg istraživanja, Velika Kladuša se nalazi na najzapadnijem dijelu, a Sanski Most na istočnom dijelu Bosanske krajine. Najčitanije novine u tim gradovima su: „Krajina“, „Reprezent“ i „Moja Sana“. 6 Novine „Dnevni avaz“ 7, koje izlaze u Sarajevu, su uzete kao nadregionalne novine, s obzirom da su najčitanije dnevne novine u Bosanskoj krajini, kao i u cijeloj Bosni i Hercegovini.

### **Analiza korpusa novinskih tekstova**

Temeljni korak u istraživanju germanizama u pomenutim novinama je formiranje popisa germanizama. U tu svrhu ekscipirani su germanizmi iz rječnika: Rječnik bosanskog jezika Ibrahima Čedića i saradnika, Rječnik bosanskoga jezika grupe autora Senahida Halilovića, Ibrahima Palića i Amele Šehović, Rječnik bosanskog jezika Dževada Jahića<sup>8</sup> i Rječnik germanizama i austrijcizama u bosanskom jeziku Nenada Memića. Također je uvršten lični popis sakupljenih germanizama koji nisu evidentirani u pomenutim rječnicima bosanskog jezika i sastavljen spisak od ukupno 2350 germanizama. Koristeći metodu automatskog pretraživanja detektovano je 455 različitih germanizama koji su prisutni i frekventni u

<sup>3</sup> Smajić, Ramiza (2009): *Bosanska krajina*, Dobra knjiga, Sarajevo, str. 11.

<sup>4</sup> Kličić, Smail (2002): *Međubosnjački sukob u Cazinskoj krajini*, Human Right Conflict Precession Centre, Bihać, str. 32.

<sup>5</sup> Kozlići, Midhat (1999): *Stanovništvo i naselja Unsko-sanskog područja*, Kantonalno ministarstvo obrazovanja, Bihać, str. 7.

<sup>6</sup> *Krajina* je najčitaniji sedmični regionalni list u Unsko-sanskom kantonu. Novine se izdaju u Bihaću već više od 60 godina. *Moja Sana* su sedmične regionalne novine sa sjedištem u Sanskom Mostu. Besplatni je primjerak, a izdaju se od 2008. godine. *Reprezent* su krajiške nezavisne sedmične regionalne novine sa sjedištem u Velikoj Kladuši i novijeg su datuma, osnovane 2006. godine.

<sup>7</sup> *Dnevni avaz* su najčitanije bosanskohercegovačke političke nadregionalne dnevne novine. Prvi broj je odštampan 1993. godine te su prema Gfk BH i dalje najčitanije novine u Bosni i Hercegovini.

<sup>8</sup> Rječnik bosanskog jezika Dževada Jahića dosad nije kompletiran te su germanizmi ekscipirani samo iz prvih devet tomova.

analiziranim novinama. Prema tome, istraživački korpus ovog rada se sastoji od ukupno 455 različitih germanizama dok je ukupan broj svih pronađenih germanizama 6.730.<sup>9</sup>

Da bi se uočile sličnosti i specifičnosti germanizama u različitim krajevima Bosanske krajine, sastavljena su četiri zasebna korpusa za koje se koristi naziv *podkorpus*. Razlog za sastavljanje četiri podkorpusa je bilo traganje za regionalnim i nadregionalnim specifikumima u dnevnim nadregionalnim novinama *Dnevni avaz* i u regionalnim novinama *Krajina*, *Moja Sana* i *Reprezent* objavljene između 2008. i 2018. godine.

Novine su bogate raznim temama. Svojim rubrikama pokrivaju politiku i privredu, zatim društvena zbivanja, kulturu, crnu hroniku, događaje u svijetu, razonodu i sport. Također, u njima možemo naći različite priloge o zdravlju, domaćinstvu, prehrani, modi, odgoju djece i mnogim drugim temama kako bi se analizirala distribucija germanizama u pojedinim tematskim poljima.

### Zastupljenost i frekventnost germanizama

Kao što smo spomenuli, istraživanje se vrši na svakim novinama zasebno, a zatim se kompariraju podkorpusi. Prvi podkorpus sadrži germanizme sakupljene iz najčitanijih dnevnih nadregionalnih novina na području Bosanske krajine - *Dnevni avaz*. Zabilježeno je 258 različitih germanizama, a ukupan broj germanizama je 5.693.<sup>10</sup> Ostala tri podkorpusa su rezultat istraživanja sedmičnih regionalnih novina: *Krajina* iz regije Bihaća, *Moja Sana* iz Sanskog Mosta i *Reprezent* iz Velike Kladuše.

U regionalnim novinama Bihaća se moglo pronaći 128 različitih germanizama (ukupan broj je 300)<sup>11</sup>, podkorpus sanskih novina sadrži 125 različitih germanizama (ukupan broj je 272) i 195 različitih germanizama koji su izvađeni iz novina Velike Kladuše (ukupan broj je 465). Nakon spajanja podkorpusa u jedan zajednički korpus, zabilježili smo ukupno 455 različitih germanizama, a ukupan broj svih pronađenih germanizama je 6.730.<sup>12</sup> U korpus koji sadrži 455 germanizama uključeni su i njemački frazemi i tvorenice motivirane njemačkim posuđenicama, kao i u manjem broju bosanski frazemi koji sadrže njemačke leksičke elemente. Najzastupljeniji germanizmi našeg korpusa su imenice: *moler* (845 puta), *farbanje* (805 puta) i *gletovanje* (732 puta). S tim u vezi treba istaći činjenicu da se ove tri riječi u istom obliku pojavljuju tako često, s obzirom da se radi o jednom oglasu koji izlazi svakodnevno u novinama *Dnevni avaz*. Naime, u jednom oglasu *moler* nudi svoje usluge i sve tri riječi se 720 puta ponavljaju u jednoj te istoj rečenici: „KV *moler* kreći stanove, kuće 70 KM, radim *farbanje* stolarije, *gletovanje*.“

Ne uzimajući te tri riječi u obzir, najzastupljeniji germanizam našeg zajedničkog korpusa je imenica *cilj*. Ona se javlja 214 puta i to u svim novinama. Također, prilog *ciljano* se spominje u svim regijama, ukupno 112 puta. Zanimljivo je da se pridjev *besciljno* nalazi isključivo u podkorpusu regionalnih novina *Moja Sana*.

Pored tih germanizama, navest ćemo još dvadesetak germanizama koji se javljaju u velikom broju: *logor* (124)<sup>13</sup>, *sala* (89), *logoraš* (67), *koštati* (65), *puška* (52), *fil* (42), *šaht* (38),

<sup>9</sup> Ovo je broj germanizama u koji su uključene i varijante.

<sup>10</sup> Uključujući i riječi *moler*, *farbanje* i *gletovanje*, koji se spominju ukupno 2.382 puta.

<sup>11</sup> Broj u zagradi označava ukupan broj germanizama u koji su uključene i varijante.

<sup>12</sup> Ovo je broj germanizama u koji su uključene i varijante.

<sup>13</sup> Brojevi u zagradama označavaju brojčanu zastupljenost germanizama u korpusu.

*ladica (36), kugla (34), štimati (34), krompir (34), farba (32), šnajder (30), grof (28), cigareta (25), korpa (23), fen (23), krah (20), vaga (19).*

### **Distribucija germanizama u pojedinim novinama**

One germanizme koji se nalaze u svim regionalnim i nadregionalnim novinama možemo smatrati zajedničkim germanizmima. Ukupno ih je 89. To su: *bademantil (1), bina (13), blic (1), ceker (14), celer (18), cigareta (25), cigla (8), cilj (214), ciljano (112), cimerica (4), cink (16), cug (8), deka (12), escajg (16), dinstati (17), farba (32), farbanje (805), felga (6), fen (23), feniranje (3), fil (42), filc (17), filovano (36), flaster (20), flaša (20), fora (9), frtalj (1), futrola (30), gastarbajter (9), geler (13), generalštab (5), gepek (25), glanc (10), gletovanje (732), grof (28), grofica (2), gusar (3), hauba (2), haubica (4), kifla (4), knedla (12), korpa (23), kramp (13), kragna (7), krofna (9), kuga (6), koštati (65), krah (20), krompir (34), kugla (34), ladica (36), lampa (2), lozinka (2), logor (124), logoraš (67), moler (845), nacizam (3), peglati (20), planka (4), puč (1), pudlica (14), puška (52), puter (3), rajf (4), ruksak (2), sala (89), sajla (12), šaht (38), šalter (2), šampita (1), šiber (4), šnicla (7), košpica (5), šporet (5), špica (7), šlic (3), štala (34), štand (40), štap (23), štrik (1), štruca (2), štimati (34), šunka (2), šupa (1), šut (2), trefiti (12), potrefiti (5), vaga (19).*

Analizirajući regionalne novine *Krajina*, *Moja Sana* i *Reprezent* i komparirajući ih s nadregionalnim novinama, pronašli smo samo 12 germanizama koji se u svim regionalnim novinama nalaze, a nikako nisu pronađeni u nadregionalnim novinama *Dnevni avaz*. Ti germanizmi bi se mogli smatrati zajedničkim regionalnim germanizmima. To su: *cugeraš (3), filati (22), georgina (1), glat (3), kran (2), kuplung (14), nitna (24), pleh (12), rajsnegla (2), ringšpil (14), šnajder (30), štopati (4).*

Osim zajedničkih regionalnih germanizama, jedan manji broj riječi je specifičan za samo jednu regiju.

Analizirajući regionalne novine Bihaća *Krajina* i komparirajući taj podkorpus s drugim regionalnim novinama, došli smo do 23 germanizma koji su samo spomenuti u tim novinama te ih možemo smatrati specifičnim za Bihać. To su: *biflati (1), šau-bina (3), centrifugiranje (3), ciglana (1), cinkaroš (1), cof (2), dihtung (3), dizna (1), drucker (1), fugovanje (1), borfuter (1), gastarbajtovanje (1), grofovija (2), gusjeničar (1), haubičko (1), heftarica (3), lumpati (1), mustra (2), natkaz (1), šmirg-papir (1), kumpiruš (1).*

Analizirajući regionalne novine Sanskog Mosta *Moja Sana* i komparirajući podkorpus s drugim regionalnim novinama došli smo do 29 germanizama koji se mogu smatrati specifičnim za Sanski most. To su: *blic pitanje (1), blic test (2), besciljno (5), cinkova mast (1), cinkariti (1), cvikcanga (1), faltna (3), farbar (4), fasung (2), filcovanje (3), flaširanje (23), gledati u šolju (3), hajcati (2), klikeraš (1), knap (1), kran-kamera (2), lajsna (2), lajtmotiv (2), naglancati (3), prefarbavanje (2), proštepano (2), rajh (1), šerafciger (1), šibervrata (3), slamperaj (1), šoferšajba (4), šparati (3), štopati (4), ziher (1).*

Analizirajući regionalne novine Velike Kladuše *Reprezent* i komparirajući taj podkorpus s drugim regionalnim novinama došli smo do 27 germanizama koji su samo spomenuti u tim novinama te ih možemo smatrati specifičnim za Veliku Kladušu. To su: *kao iz puške (1), ranac (1), sic (3), šajba (8), šaltati (1), šerafiti (1), šinter (1), šinja (1), šlager (3), šlepati (4), šlif (1), šlifovati (1), šljakarski (4), polušpic (1), štanglica (2), štekdoza (10), štepati*

(1), štih (1), štimati (6), štirka (1), štos (2), štosatori (1), šuster (3), tračati (4), zglajzati.(1), žaga (2), žagati (1).

### Distribucija germanizama u novinskim rubrikama

Novine *Dnevni avaz*, *Krajina*, *Moja Sana* i *Reprezent* bave se različitim temama. Za naše istraživanje smo analizirali ukupno 3.220 članaka iz novina i utvrdili da se u svim analiziranim novinama javljaju 174 naslova rubrika u kojima smo pronašli germanizme.<sup>14</sup>

Neki naslovi rubrika se ponavljaju redovno u svakom broju, kao što su *Kultura*, *Sport*, *Oglasi*, *Zanimljivosti* i slično. Poneki naslovi se samo povremeno javljaju, kao npr. *Reagovanje*, *Intervju* i sl., dok su se neki naslovi rubrika u toku našeg istraživanja samo jednom prilikom pojavili, kao npr. *Dan državnosti*, *Sana rijeka* i sl.

Radi boljeg pregleda, navest ćemo najzastupljenije rubrike istraživanih novina u kojima smo pronašli germanizme i evidentirati njihovu zastupljenost u pojedinim rubrikama.<sup>15</sup> Rubrike u novinama *Dnevni avaz* su: Aktuelno (285), Biznis (145), Crna hronika (183), Globus (122), Kiosk (34), Kuhinja (24), Kultura (155), Politički prilog (145), Mozaik (79), Oglasi (2675<sup>16</sup>), Panorama (117), Pogledi (53), Porodica i zdravlje (330), Show biz (49), Sport (465), Sveznadar (632), Teme (70), Top vijesti (54), Webinfo (27), itd. Rubrike u novinama *Krajina*<sup>17</sup> su: Aktuelnosti (75), Bihać (9), Čestitke (17), Historija (6), Kanton (26), Kultura (22), Mali oglasi (34), Oglasi (31), Privatizacija (2), Reportaža (8), Ribarski kutak (2), Sanski Most (1), Sjećanja (15), Sport (24) i Zakupljeni prostor (3). Rubrike u novinama *Moja Sana* su: Asocijacija mladih (1), Biznis (11), Dijaspورا (13), Genocid (6), Historija (7), Humanost (7), Intervju (3), Izbori (5), Kultura (32), Ljubav (2), Management (8), Manifestacije (10), Moj dom (12), Naša privreda (3), Nauka i tehnika (23), Obljetnice (1), Optužnice (1), Privreda (19), Pravda (1), Projekti (3), Ratne traume (19), Razgovor (16), Reagovanja (3), Retrovizor (9), Sport (23), Stari zanati (1), Turizam (3), TV-extra (2), Umjetnici (4), Važni datumi (3), Zdravlje (22), itd. Rubrike u novinama *Reprezent* su: Velika Kladuša (9), Bihać (14), Bosanska Krupa (8), Bužim (12), Cazin (12), Crna hronika (14), Feljton (40), Horoskop (4), Humanost (20), In memoriam (12), Intervju (5), Izbor (24), Kanton (58), Ključ (7), Marketing (23), Naš pogled (41), Oglasi (46), Plaćeni prostor (36), Reportaža (15), Sanski Most (6), Sport (34), Zanimljivosti (25), itd. Istraživajući sveukupan broj rubrika odabranih novina, došli smo do zaključka da ima malo rubrika bez germanizama. Od ukupno 174 različite rubrike ovih novina, može se odvojiti samo 27 (15.5 %) rubrika u kojima se nisu pojavljivali germanizmi.

Skoro sve rubrike bez germanizama pripadaju vrsti rubrike koja se pojavila jedan ili dva puta u toku našeg istraživanja i prostorno zauzimaju maksimalno po jednu ili dvije novinske stranice. U većini rubrika pojavljuju se germanizmi najmanje tri puta, a najviše 3.182 puta. Najveći broj zastupljenosti germanizama je evidentiran u rubrikama: *Oglasi* (2682), *Sveznadar* (632), *Sport* (526) i *Porodica i zdravlje* (330), *Aktuelno* (215), *Kultura* (195), *Crna hronika* (174), *Biznis* (137), *Globus* (112)...

<sup>14</sup> Ukupan broj od 105 germanizama smo pronašli na naslovnim stranicama, te smo zbog toga uvrstili naslovnu stranicu kao jednu rubriku i naslovili je *Naslovna strana* i takav naziv koristili u analizi.

<sup>15</sup> Rubrike koje su se jednom ili sasvim rijetko pojavile u toku našeg istraživanja, nismo evidentirali u spisak rubrika pojedinačnih novina, ali smo ih navodili kasnije u okviru nabiranja tema rubrika u sažetim cjelinama.

<sup>16</sup> Na veliki broj germanizama u oglasima je, između ostalog, utjecala zastupljenost triju germanizama *moler*, *farbanje*, *gletovanje* koji se ponavljaju ukupno 2.382 puta zbog svakodnevnog identičnog oglasa.

<sup>17</sup> U novinama *Krajina* se za razliku od ostalih istraženih novina uvijek ponavljaju samo ovi nabrojani naslovi rubrika.

Analizirajući sadržaj značenja germanizama u novinskim rubrikama, došli smo do zaključka da se najveći broj germanizama odnosi na teme vezane za privredu (975), zatim domaćinstvo (950), društvena pitanja (764), hranu (558), sport (526), politiku (221), zdravlje (210) itd. Potom smo klasificirali sve rubrike u sedam cjelina istog ili sličnog sadržaja. Cjeline smo naslovili: svakodnevni život, društvo i politika, privreda i ekonomija, kultura i obrazovanje, sport, razonoda i ostalo. Iako se neki germanizmi javljaju u svim rubrikama, kao što je to slučaj s leksemima *cilj* i *ciljano*, kao i leksemom *krompir* na koju smo nailazili u četiri od šest cjelina, većinu germanizama možemo svrstati u jednu od navedenih većih cjelina. Germanizmi klasificirani prema cjelinama rubrika i njihova zastupljenost prikazani su u sljedećoj tabeli.

Tabela br. 1: Zastupljenost germanizama u cjelinama rubrika<sup>18</sup>

| oblast                | „Dnevni avaz“ | „Krajina“ | „Moja Sana“ | „Reprezent“ | Ukupan broj |
|-----------------------|---------------|-----------|-------------|-------------|-------------|
| Svakodnevni život     | 2811          | 55        | 75          | 85          | 3026        |
| Društvo i politika    | 877           | 69        | 56          | 50          | 1052        |
| Privreda i ekonomija  | 824           | 67        | 69          | 55          | 1015        |
| Kultura i obrazovanje | 392           | 45        | 23          | 120         | 580         |
| Sport                 | 513           | 55        | 39          | 110         | 717         |
| Razonoda              | 183           | 8         | 10          | 45          | 246         |
| Ostalo                | 93            | 1         | 0           | 0           | 94          |
| Ukupan broj           | 5693          | 300       | 272         | 465         | 6730        |

### Distribucija germanizama u jezičkim registrima

Važan faktor u proučavanju njemačkih posuđenica je i njihov jezički status u bosanskom jeziku, tj. njihova pripadnost standardnom jeziku ili dijalektu.

Analiza jezičkog statusa njemačkih posuđenica našeg korpusa, od ukupno 455 različitih leksema, pokazala je sljedeće rezultate:

Tabela br. 2: Jezički status germanizama našeg korpusa

| standardni germanizmi | regionalni germanizmi | razgovorni germanizmi | žargonski germanizmi | lokalni germanizmi |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|----------------------|--------------------|
| 240                   | 150                   | 44                    | 13                   | 8                  |
| 52.7 %                | 33.1 %                | 9.7 %                 | 2.8 %                | 1.7 %              |

Kao što se može vidjeti iz tabele, najveći broj germanizama ima jezički status standardnog jezika, zatim slijedi status regionalnog jezika, a najmanji broj riječi su lokalizmi. To su riječi: *natkaz* (Nachtkasten), *moler* (Maler), *puter* (Butter), *šeraf* (Schraube), *šerafciger* (Schraubenzieher) i *bushalter* (Brusthalter), *kumpiruš* (Gruntbirne) i *šporet* (Sparherd).

<sup>18</sup> U ovom slučaju pod „rubrikama“ podrazumijevamo skup više rubrika koje se odnose na jednu od sedam formiranih cjelina: svakodnevni život, društvo i politika, privreda i ekonomija, kultura i obrazovanje, sport, razonoda i ostalo.

Pomoću podataka o jezičkom statusu pojedinih germanizama krenuli smo u istraživanje rečenica, odnosno cijelih tekstova u kojima se javljaju registrirani germanizmi u raznim oblicima, varijantama, značenjima i funkcijama. Istraživanje smo vršili na ukupno 2.112 stranica analiziranih novina. Ukupan broj od 6.730 germanizama smo pronašli u 3.220 članaka, odnosno u 4.220 rečenica<sup>19</sup>.

Zanimalo nas je odnose li se rečenice u kojima su germanizmi zastupljeni na standardni jezik, jesu li članci u kojima se nalaze njemačke posuđenice pisani na standardnom jeziku i u kojoj mjeri su zastupljeni razgovorni, lokalni i žargonski izrazi. Tako smo došli do sljedećih rezultata:

Tabela br. 3: Zastupljenost germanizama u pojedinim jezičkim registrima

|                  | Dnevni avaz | Krajina | Moja Sana | Reprezent | Ukupno |
|------------------|-------------|---------|-----------|-----------|--------|
| Standardni jezik | 4.579       | 212     | 183       | 332       | 5.306  |
| Razgovorni jezik | 935         | 56      | 65        | 90        | 1.146  |
| Žargonski jezik  | 112         | 20      | 9         | 30        | 171    |
| Lokalni jezik    | 67          | 12      | 15        | 13        | 107    |
| Ukupno           | 5.693       | 300     | 272       | 465       | 6.730  |

Najveći broj rečenica u našim tekstovima pisan je književnim, odnosno standardnim jezikom (5.306 rečenica). Od toga je 1.297 rečenica u kojima je upotrijebljena stručna terminologija<sup>20</sup>. Oblasti kojoj pripadaju stručni izrazi su: tehnika (24/225)<sup>21</sup>, kulinarstvo (17/190), sport (16/145), vojska (9/120), historija (8/80), medicina (4/35), muzika (4/40), botanika (4/25), umjetnost (3/20), hemija (3/24), kinologija (3/28), građevinarstvo (3/22), geografija (1/1), matematika (1/23) i administracija (1/2).

Pronašli smo 1.080 rečenica (85.2 % od ukupno 1.267 rečenica) u kojima se stručni termini koriste u specifičnom stručnom smislu. U 187 rečenica (14.8 % od ukupno 1.267 rečenica) termini nisu korišteni u stručnoj oblasti nego kao dijelovi metaforičkih frazema, kao npr. *vruć krompir*, ili su u pitanju nazivi firmi, kao npr. *Velefah*. U nekoliko slučajeva su to nazivi raznih oblasti, npr. naziv novina: *Blic*, naziv emisije ili filma, npr. *Firer*. Također smo pronašli nekoliko termina koji se koriste kao nazivi vlastitih imena, kao što su *Cepelin*, *Flajš*, *Braun*, *Walzer* itd., kao i nazivi raznih pokreta, klubova, grupa, i pravaca u kojima su ljudi povezali naziv jedne stručne riječi iz neke oblasti s imenom kojeg su dali udruženju ili organizaciji.

Zastupljenost germanizama u razgovornom jeziku je relativno velika. U 1.146 primjera se nalazi razgovorni stil, što bi se moglo objasniti time da u nekim istraživanim novinskim dijelovima postoje rubrike kao što su *Oglasi*, *Sjećanja*, *Intervju* i sl. u kojima se objavljuju originalne rečenice ljudi koji formuliraju tekst koristeći najviše razgovorni, zatim žargonski pa i lokalni stil. Navedeni stilovi su najviše zastupljeni u rečenicama objavljenih oglasa i u dijaloškim tekstovima ili pričama u kojima osobe pričaju svoje doživljaje. Također je primjetno

<sup>19</sup> Od toga smo u našem radu zabilježili 695 rečenica (D.A. - 411, K - 98, M.S. - 68, R - 118)

<sup>20</sup> U našem *popisu germanizama* je uz germanizam evidentirana oblast kojoj pripada stručni termin.

<sup>21</sup> Prvi broj se odnosi na broj različitih izraza iz našeg korpusa, tj. od ukupno 455 riječi, a drugi broj označava koliko puta su izrazi korišteni kao stručni termini u raznim oblicima i varijantama.

da je većina tvorenica kao i frazema s njemačkom komponentom motivirana germanizmima (npr. *blic pitanje*, *imati klikere*, *zabiti kajlu*, *ubaciti u ler* itd.) zastupljena u tekstovima razgovornog i žargonskog stila.

Najmanji broj germanizama se javlja u dijalekatskom obliku.<sup>22</sup> To su riječi: *natkaz* (Nachtkasten), *moler* (Maler), *puter* (Butter), *šeraf* (Schraube), *šerafciger* (Schraubenzieher), *bushalter* (Brusthalter), *kumpiruća* (Gruntbirne) i *šporet* (Sparherd).

## Zaključak

Kroz istraživanje germanizama u jeziku analiziranih novina koji se čitaju na bosanskom govornom prostoru Bosanske krajine možemo zaključiti da su njemačke riječi u analiziranim novinama zastupljene u relativno velikom broju, te da nema ni jedne oblasti u istraženim novinama gdje njemačke posuđenice nisu upotrijebljene.

Najveći broj germanizama u analiziranim novinskim tekstovima zabilježen je u nadregionalnim novinama *Dnevni avaz* (258 germanizama ili 56 %)<sup>23</sup>, zatim u *Reprezentu* (195 germanizama ili 42.8 %), a potom u *Krajini* (128 germanizama ili 28.1 %). Najmanji broj germanizama pronađen je u novinama *Moja Sana* (125 germanizama ili 27.5 %).

Istražujući i komparirajući spomenute regionalne i jedne nadregionalne novine, pronašli smo sličnosti i razlike u zastupljenosti germanizama i njihovoj upotrebi. Ukupan broj germanizama koji se koriste ili koji su pronađeni u svim navedenim regionalnim i nadregionalnim novinama možemo smatrati zajedničkim germanizmima i ima ih 89 što je 20% od ukupno 455 germanizama koje smo analizirali.

Proučavajući regionalne novine i komparirajući ih s nadregionalnim novinama, pronašli smo izuzetno mali broj od 12 germanizama koji su zajednički regionalni germanizmi jer se nalaze u svim regionalnim novinama, a nikako nisu pronađeni u nadregionalnim novinama. To su: *cugeraš*, *filati*, *georgina*, *glat*, *kran*, *kuplung*, *nitna*, *pleh*, *rajsnegla*, *ringišpil*, *šnajder*, *štopati*. Osim zajedničkih regionalnih germanizama, evidentiran je i manji broj riječi koje su specifične za samo jednu regiju.

Analizirajući distribuciju germanizama u novinskim rubrikama možemo zaključiti da je neznatan broj rubrika bez germanizama. Najveći broj zastupljenosti germanizama je evidentiran u rubrikama: *Oglasi* (2682), *Sveznadar* (632), *Sport* (526) te *Porodica i zdravlje* (330).

Istražujući distribuciju germanizama u jezičkim registrima, došli smo do zaključka da najveći broj njemačkih riječi ima jezički status standardnog jezika, zatim slijedi status regionalnog, a najmanji broj riječi su lokalizmi. Ti stilovi su najviše zastupljeni u rečenicama citiranim u oglasima, dijaloškim tekstovima ili pričama u kojima osobe pričaju svoje doživljaje.

## Literatura

1. Čedić, Ibrahim et al. (2007): *Rječnik bosanskog jezika*. Institut za jezik, Sarajevo.
2. Filipović, Rudolf (1986): *Teorija jezika u kontaktu*. JAZU- Školska knjiga, Zagreb.
3. Jahić, Dževad (2010): *Rječnik bosanskog jezika*, Tom prvi, Sejtarija, Sarajevo.

<sup>22</sup> Pod dijalekatskim oblikom podrazumijevamo u ovom radu oblik riječi koji se koristi kao jedna varijanta u govornom jeziku na teritoriji Bosanske krajine, na što ukazuje kontekst u kojem se riječi nalaze. Sve rečenice u kojima su pronađeni dijalekatski oblici su dijelovi dijaloga ili oglasa koji su u takvoj formi citirani od strane čitalaca. Varijante sa statusom standardnog jezika su mnogo više zastupljene u korpusu. Npr., varijanta germanizma *krompir* se javlja 34 puta u svim istraženim novinama, dok se varijanta *kumpiruća* javlja samo jedanput. Sličan je slučaj kod ostalih riječi dijalekatskog oblika.

<sup>23</sup> Postotke smo računali prema sveukupnom broju germanizama koji broji 455 riječi.



4. Jahić, Dževad (2010): *Rječnik bosanskog jezika*, Tom drugi, Sejtarija, Sarajevo.
5. Jahić, Dževad (2011): *Rječnik bosanskog jezika*, Tom treći, Sejtarija, Sarajevo.
6. Jahić, Dževad (2012): *Rječnik bosanskog jezika*, Tom četvrti, Sejtarija, Sarajevo.
7. Jahić, Dževad (2012): *Rječnik bosanskog jezika*, Tom peti, Sejtarija, Sarajevo.
8. Jahić, Dževad (2014): *Rječnik bosanskog jezika*, Tom šesti, Sejtarija, Sarajevo.
9. Jahić, Dževad (2014): *Rječnik bosanskog jezika*, Tom sedmi, Sejtarija, Sarajevo.
10. Jahić, Dževad (2019): *Rječnik bosanskog jezika*, Tom osmi, Sejtarija, Sarajevo.
11. Jahić, Dževad (2019): *Rječnik bosanskog jezika*, Tom deveti, Sejtarija, Sarajevo.
12. Kličić, Smail (2002): *Međubosnjački sukob u Cazinskoj krajini*. Harfograf, Tuzla.
13. Kozličić, Mithad (1999): *Stanovništvo i naselja Unsko-Sanskog područja 1879.-1921. godine*. Grafičar, Bihać.
14. Senahid Halilović, Ismail Palić, Amela Šehović (2010): *Rječnik bosanskoga jezika*, Filozofski fakultet, Sarajevo.
15. Smajlić, Ramiza (2009): *Bosanska krajina - Historija, legende i mitovi*. Dobra knjiga, Sarajevo.
16. Memić, Nedžad (2006): *Entlehnungen aus dem österreichischen Deutsch in der Stadtsprache von Sarajevo*. Peter Lang, Frankfurt am Main.
17. Senahid Halilović, Ismail Palić, Amela Šehović (2010): *Rječnik bosanskoga jezika*, Filozofski fakultet, Sarajevo.

## GERMANISMS IN THE PRESS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

### *Abstract*

*The paper presents the results of research on Germanism in the language of the most widely read newspapers in the Bosnian - speaking area of the Bosnian Krajina. These are the daily newspapers "Dnevni Avaz" and the weekly local newspapers "Krajina", "Moja Sana" and "Reprezent" (published between 2008 and 2020). The research was conducted on 8420 excerpted Germanisms. The main goal of this paper is to identify Germanisms, and to present their representation and distribution in regional newspapers. First, Germanisms were excerpted from the supraregional newspaper "Dnevni Avaz", which is the most widely read in Bosnian cities. Then the local newspapers of Bihać, Sanski Most and Velika Kladuša were taken into account. A separate corpus was compiled for each newspaper, which was then compared with other corpora in order to show the similarities and specifics of Germanism in different parts of the Bosnian Krajina. The result is a number of Germanisms specific to the Bosnian Krajina-speaking area.*

**Key words:** *Germanisms, frequency, press in Bosnian Krajina*